

Salomeja Zaksaitė

Teisės instituto
Kriminologinių tyrimų skyriaus
Vaikų ir jaunimo teisės
sektorius asistentė
Gedimino pr. 39/Ankštoji g. 1.

Michail Bron

Vilniaus universiteto
Teisės fakulteto
V kurso komercinės teisės
specializacijos studentas
Saulėtekio al. 9 – I rūmai
LT – 10222 Vilnius

TEISĖ APSKŪSTI PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMO SPRENDIMĄ KAIP PAMATINĖ KONSTITUCINĖ TEISĖ¹

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) teisę į apeliaciją pripažino pamatine konstitucine teise, įeinančia į teisminės gynybos principo sudėtį. Atitinkamas teisės į apeliaciją, teisminės gynybos ir tinkamo proceso principų traktavimas kelia diskusijų dėl teisės į apeliaciją ribų. Būtina nustatyti, ar dalinės apeliacijos modelis, įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – civilinio proceso kodeksas), atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją. Straipsnio autoriai siekia atsakyti į šį klausimą.

Šiame darbe analizuojama teisės apskūsti pirmosios instancijos teismo sprendimą prigimtis ir paskirtis bei svarstoma, ar kas nors keičiasi (ar apeliacijos ribojimai pripažintini antikonstituciniais), jeigu teisė apskūsti pirmosios instancijos teismų sprendimus pripažįstama pamatine konstitucine teise. Siekiant atsakyti į šį klausimą, nagrinėjama teisės į apeliaciją samprata.

TEISĖS Į APELIACIJĄ SAMPRATA

Visuotinai pripažįstama, jog šalių galimybė siekti, kad būtų peržiūrėtas priimtas pirmosios instancijos teismo sprendimas, yra viena iš pagrindinių civilinių procesinių teisių².

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos septintojo protokolo 2 straipsnio nuostatose teigiama, jog kiekvienas asmuo turi tei-

¹ Pranešimas skaitytas 2006 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete studentų mokslinės draugijos konferencijoje.

² Civilinio proceso teisė, II tomas, Vilnius: Justitia, 2005 p. 268.

sę reikalauti, kad jo būtų peržiūrėtų aukštesnė teisminė instancija. Tokia nuostata patvirtinta Europos Tarybos Ministrų komiteto 1995 m. vasario 27 d. rekomendacijoje Nr. R(95)5 „Dėl apeliacijos sistemų ir procedūrų civilinėse bei komercinėse bylose įvedimo ir jų funkcionavimo tobulinimo“. Joje teigiama, kad iš principo kiekvieno pirmosios instancijos teismo (*first court*) sprendimą turi būti įmanoma peržiūrėti aukštesnės instancijos teismui (*second court*).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 1 dalyje įtvirtinta, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Taigi šio straipsnio pirmos dalies turinys tiesiogiai įtvirtina tik teisę į teisminę gynybą (galimybę turėti tokią teisę), tačiau iš Konstitucijos teksto, kaip vientiso akto, sunku daryti pagrįstą išvadą apie teisę apskūsti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir tokios teisės įtvirtinimą Konstitucijoje. Konstitucijos interpretavimas yra Konstitucinio Teismo prerogatyva. Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. nutarimo konstatuojamoje dalyje išaiškino, kad konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą aiškinama kitų Konstitucijos nuostatų kontekste suponuojama ir tai, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, jog pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos ar specializuoto teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskūsti bent vienos aukštesnės instancijos teismui³. Vėliau Konstitucinis Teismas tokį požiūrį dar labiau pabrėžė ir nurodė, kad įstatyme turi būti įtvirtinta ne tik pati proceso šalies teisė apskūsti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą bent vienos aukštesnės instancijos teismui, bet ir nustatyta tokia apskundimo tvarka, kuri leistų aukštesnės instancijos teismui ištaisyti galimas pirmosios instancijos teismo klaidas. Priešingu atveju būtų nukrypstama nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeista asmens konstitucinė teisė į tinkamą teismo procesą.⁴ Tokio argumentavimo kontekste galima įžvelgti, kad Konstitucinis Teismas pripažino apeliacijos teisę sudėtine teisės į teisminę gynybą dalimi, atitinkamai, konstitucine ir pamatine. Reikia pažymėti, kad sąvoka „pamatinė konstitucinė teisė“ nereiškia, jog apeliacijos teisė svarbesnė už kitas teises. Teisė į apeliaciją logiškai sistemiskai išvedama iš konstitucinių teisės į teisminę gynybą (30 str. 1 d.), lygiateisiškumo (29 str. 1 d.), teisėtų lūkesčių bei teisinės valstybės principų.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 sausio 16 d. // *Žin.*, 2006, Nr. 7-254.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 rugsėjo 21 d. // *Žin.*, 2006, Nr. 102-3957, atitaisyimas – 2006, Nr. 127.

Taigi turint omenyje kiekvienos teisės santykinumą, nepaisant to, kur tokia teisė įtvirtinta, reikia prisiminti, kad kiekviena teisė turi būti realizuojama laikantis įstatymų nustatytos tvarkos.

Teisė kreiptis į apeliacinės instancijos teismą, kaip ir kitos procesinės teisės, nepriklausomai nuo to, ar jos pripažintos konstitucinėmis, ar ne, turi būti realizuojama laikantis įstatymų nustatytos tvarkos, todėl ne kiekvienas asmens kreipimasis reikš apeliacinio proceso pradžią. Taigi galimybė, kad būtų peržiūretas pirmosios instancijos teismo sprendimas nereiškia, jog apeliacinės instancijos teismas visais atvejais nagrinės apeliacinį skundą. Kad apeliacinis procesas būtų pradėtas, turi egzistuoti įstatyme numatytų sąlygų visuma⁵: 1) turi būti laikomasi įstatyme numatyto termino apeliaciniam skundai paduoti; 2) skundą turi paduoti asmuo, pagal įstatymus turintis teisę apskusti sprendimą; 3) skundas turi būti paduodamas dėl sprendimo (nutarties), galinčio būti apeliacinio skundo objektu; 4) skundas turi atitikti įstatyme numatytus turinio ir formos reikalavimus, be to, už jį turi būti sumokėtas įstatyme nustatyto dydžio žyminis mokestis. Nesant bent vienos šių sąlygų apeliacinės instancijos teismas nesiims nagrinėti apeliacinio skundo, o jei tai paaiškėtų jau skundą priėmus, apeliacinis procesas būtų nutraukiamas kaip prasidėjęs neteisėtai.

Be teisės į apeliaciją įgyvendinimo sąlygų, apeliacijos ribotumą lemia ir tai, kad Lietuvos įstatymuose įtvirtintas dalinės apeliacijos modelis, tai yra, ginčas nenagrinėjamas iš naujo, o tik revizuojamas pirmosios instancijos teismo sprendimas.

Lietuvoje yra įtvirtintas ribotos apeliacijos modelis, kuris suprantamas kaip būdas ištaisyti teismo klaidas. Turėtų būti sutinkama, kad teisės apskusti teismo sprendimus įtvirtinimas procesiniuose įstatymuose nesuponuoja šios teisės ribotumo ar neribotumo, kadangi ir šiame teisės aktų hierarchijos grandies lygmenyje galimas ir įmanomas teisės į apeliaciją dvejopas reglamentavimas, pavyzdžiui, absoliuti ir neribojama arba reliatyvi ir ribojama. Siekdami iliustruoti savo požiūrį, norime pateikti paprastą palyginimą. Įsivaizduokime teisę kaip gyvą kūną – žmogų. Žmogaus galva, t. y. protas, yra atsakinga už teisės teorijos (apskritai teorinės bazės) plėtojimą, tuo tarpu kūnas yra teisės praktika (teisėnė sistema), kuri klauso proto nurodymų. Jeigu protas kūnui nurodo žingsniuoti keliant kojas virš galvos, tai akivaizdu, kad kūnas neatlaikys tokios fizinės ap-

⁵ Ambrasaitė G. Apeliacinio proceso prielaidos // Jurisprudencija 1, 2006 t. 79, p. 7.

krovos ir toli nenueis. *Pro rata* įsivaizduokime, jog protas (teorinė bazė) nurodo kūnui (teisinei sistemai), kad teisė į apeliaciją yra visiškai absoliuti. Visiškas absoliutumas reiškia draudimą riboti. Tad kojų kėlimo virš galvos atveju kūnui judėti yra sunku, atitinkamai reikiama nefunkcionuoja teisinė sistema. Kūno ir proto harmonija suponuoja darnų funkcionavimą. To pasiekti įmanoma tik traktuojant teises kaip santykinas. Teisė į teisminę gynybą, remiantis Europos žmogaus teisių teismo praktika, nėra absoliuti.⁶ Vadinasi, teisė apskūsti pirmosios instancijos teismo sprendimą, būdama sudėtinė teisės į teisminę gynybą dalimi, netampa absoliutesnė už visumą, į kurią patenka.

Quod hoc aktualus yra teisių reliatyvumas ir absoliutumas. Mūsų įsitikinimu, teisės apskūsti pirmosios instancijos teismo sprendimą traktavimas kaip sudėtinės teisės į teisminę gynybą jokia būdu nereikštų šios teisės absoliutumo vien tik dėl to, kad ši teisė yra teisės į teisminę gynybą sudėtinė dalis ir yra pripažinta pamatine konstitucine teise. Pažymėtina, kad, remiantis Konstitucijos vientisumo ir vidinės darnos principais, konstitucinės teisės yra tarpusavyje susijusios ir neturi užgožti viena kitos. Todėl teisės ir laisvės, tarp jų ir teisė į apeliaciją, gali būti ribojamos. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo suformuota jurisprudencija, žmogaus teises galima varžyti laikantis šių sąlygų: a) teisės ribojamos tik įstatymu; b) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų žmonių teises ir laisves; c) ribojimai turi būti proporcingi siekiamam tikslui⁷.

TEISĖS Į APELIACIJĄ RIBOJIMŲ PAGRINDIMAS

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse įtvirtinta dalinės arba ribotosios apeliacijos sistema *per se* nustato tam tikrus ribojimus. Norint šiuos ribojimus panaikinti, reikėtų keisti ne vieną CPK normą, bet atsakyti dalinės apeliacijos modelio ir įtvirtinti visiškos arba neribotosios apeliacijos sistemą. Tačiau, mūsų įsitikinimu, tam nėra būtinybės net ir pripažinus teisę į apeliaciją sudėtinė teisės į teisminę gynybą dalimi.

Ir ribotoji, ir visiška apeliacija turi savų privalumų ir trūkumų. Trumpai juos apžvelgsime ir pagrįsime, kodėl tikslingiau įtvirtinti ribotą apeliaciją.

⁶ Europos žmogaus teisių teismas *ANNONI DI GUSSOLA, DEBORDES, OMER v. FRANCE* – 31819/96;33293/96 [2000] ECHR 570 2000 m. lapkričio 14 d. (sprendimo 48 punktas).

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2002 kovo 14 d. // *Žm.*, 2002, Nr. 28-1003.

Visiškos apeliacinės sistemos privalumas yra tas, kad sudaromos palankesnės galimybės išsamiai išnagrinėti bylos aplinkybes. Ši sistema veikia Olandijoje, kur apeliacinės instancijos teismas turi išnagrinėti ir bylos aplinkybes, ir teisės taikymą. Leidžiama pateikti naujus faktus ir įrodymus, taip pat ir žodinius. Taigi Olandijoje iš esmės galioja antrojo lygio pirmosios instancijos apeliacija⁸. Ši sistema kritikuojama, nes sudaro sąlygas vilkinti procesą, gali paskatinti instancinio mentaliteto formavimąsi visuomenėje bei pirmosios instancijos sprendimo nuvertinimą⁹. Taip pat reiktų turėti omenyje, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas jau priimtas ir apeliacinis skundas dėl bylos peržiūrėjimo turėtų būti pareiškiamas atsižvelgiant į tai. Išsiaiškinti bylos aplinkybes ir faktais pagrįsti sprendimą – pirmosios instancijos teismo kompetencija.

Ribotosios apeliacijos paskirtis – pirmosios instancijos teismo padarytų teisės ir fakto klaidų ištaisymas (*revisio prioris instantiae*)¹⁰, o ne pakartotinis bylos nagrinėjimas arba „antrasis bandymas“, kaip yra neribotoje apeliacijoje. Ribotosios apeliacijos pranašumas tas, kad ginčo šalys yra verčiamos atidžiau rūpintis proceso eiga ir jau pirmojoje instancijoje pateikti visus turimus įrodymus. Be to, veiksmingai užkertamas kelias nesąžiningai šaliai vilkinti procesą ir įgyvendinamas proceso operatyvumo principas bei dalyvaujančių byloje asmenų teisė į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą.

Ribotosios apeliacijos procese taip pat siekiama panaikinti galimybę piktnaudžiauti procesu ir skatinti bylos dalyvius prisidėti prie greito ir išsamaus bylos ištyrimo, bylinėtis sąžiningai, atskleidžiant bylai reikšmingus duomenis jau pirmosios instancijos teisme, o ne sukuriant netikėtumus po pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹¹ yra pažymėjęs, kad šie ribojimai pirmiausia yra skirti nesąžiningiems proceso dalyviams, kurie dalį įrodymų nuslepia. Įrodymų rinkimo ir pateikimo procese netoleruotina, jei yra žinoma apie įrodymų egzistavimą, jų neabejojamą svarbą bylos aplinkybių nustatymui, tačiau jie sąmoningai nepateikiami. Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad naujų įrodymų pateikimo ribojimai apeliacinės instancijos teisme nėra absoliutūs.

⁸ Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius, 2007, p. 335.

⁹ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės // Vilnius: Justitia, 2002 p. 213.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 3k-3-1103/2003 *Breechan group p.l.c. v. I. Kalinin*.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 3K-3-371/2005 *E. Mamedovas v. UAB „Mindija“*.

Bendresne prasme įrodymų pateikimo ribojimas apeliacinės instancijos teisme atitinka ir šiuolaikinio civilinio proceso tikslus. Laikoma, kad pagrindinis civilinio proceso tikslas yra ne materialios tiesos nustatymas (tai lemtų aukštus įrodinėjimo standartus), bet konflikto sprendimas ir šalių sutaikymas (tai suponuoja liberalesnį įrodinėjimo standartų taikymą)¹².

Esame įsitikinę, kad ir kiti apeliacijos ribojimai neprieštarauja Konstitucijai (minimali ginčo suma, draudimas skūsti sprendimą už akių ir preliminarų teismo sprendimą); iš jų nagrinėsime bene daugiausiai diskusijų keliantį ribojimą, susijusį su minimalia ginčo suma. Esant ginčo sumai mažesnei nei įstatymo nurodyta suma, apeliacija negalima, tačiau kartu civilinio proceso kodekse pateikiamas sąrašas ginčo kategorijų, kurioms šis apribojimas nėra taikomas (bylose dėl darbo užmokesčio ir kitų išmokų, susijusių su darbo santykiais, išlaikymo priteisimo, žalos, susijusios su fizinio asmens sveikatos sužalojimu, gyvybės atėmimu ar susirgimais profesine liga, atlyginimo).

Mokslinėje literatūroje sutinkama nuomonė, kad bylos svarba nepriklauso nuo ginčo sumos, kad ir smulkus ginčas gali būti aktualus teisės aiškinimui ir taikymui. Vis dėlto, vertinant minimalios ginčo sumos ribojimo pagrįstumą, būtina atsižvelgti į ribojimo tikslą. Apeliacijos ribojimo minimalia 250 Lt ginčo suma tikslas yra sumažinti aukštesnės instancijos teismo darbo krūvį ir kartu galimą proceso apeliacinės instancijos teisme trukmę¹³. Pažymėtina, kad Europos Tarybos rekomendacijos Nr. 95 (5) 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog teisė į apeliaciją nebūtinai turi apimti smulkius turtinius ginčus (small claims). Lyginant civilinio proceso kodekso nuostatą su užsienio valstybių įstatymais, pastebėtina, kad 250 Lt. suma išties nėra didelė. Antai Vokietijoje, išskyrus tam tikras išimtis negalima apskūsti sprendimų dėl sumos, mažesnės nei 600 eurų¹⁴. Be to, šio ribojimo panaikinimas lemtų neproporcingai dideles bylinėjimosi išlaidas, kurios dažniausiai yra didesnės nei 250 Lt.

Iš pateiktų apeliacijos ribojimų aiškėja, kad dalinė apeliacija padeda didinti pirmosios instancijos teismo vaidmenį. Kartu įgyvendinami proceso koncentruotumo, ekonomiškumo bei draudimo piktnaudžiauti teise principai. Todėl reikėtų sutikti, kad nustatyti apribojimai atitinka tris teisių ribojimo

¹² Mikelėnas V. Įrodymų pakankamumo problema civiliniame procese. Civilinio proceso pirmosios instancijos teisme reforma Baltijos jūros regiono valstybėse ir centrinėje Europoje, p. 6.

¹³ Ambrasaitė G. Apeliacinio proceso prielaidos// Jurisprudencija 1, 2006, t. 79, p. 11.

¹⁴ Vokietijos civilinio proceso kodekso 511 str. 2 d. 1 punktas.

pagrindus: a) teisės ribojamos tik įstatymu; b) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų žmonių teises ir laisves; c) ribojimai turi būti proporcingi siekiamam tikslui. Pirmasis postulatą atitinka apeliacijos ribojimų nustatymą Civilinio proceso kodekse, antrasis ir trečiasis – veiksmingą teisingumo administravimą ir vykdymą.

IŠVADOS

1. Lietuvoje Konstituciniam Teismui pripažinus apeliacijos teisę konstitucine, apeliacijos esmė nesikeičia, nes ir konstitucinės teisės nėra absoliučios, jos įgyvendinamos įstatymų nustatyta tvarka ir, esant tam tikroms sąlygoms, gali būti varžomos. Taigi Civilinio proceso kodekso nuostatos, kuriomis reglamentuojama teisė į apeliaciją, neprieštarauja Konstitucijai.

2. Lietuvoje įtvirtinta dalinės arba ribotosios apeliacijos sistema, kurios paskirtis – remiantis byloje esančia medžiaga ir neperžengiant apeliacinio skundo ribų, patikrinti skundžiamo pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą. Ribotoji arba dalinė apeliacija savaime lemia atitinkamus suvaržymus.

3. Nagrinėti apeliacijos ribojimai (draudimo pateikti naujus įrodymus ir minimalios ginčo sumos) neprieštarauja Konstitucijai ir yra pateisinami trimis teisių varžymo pagrindais bei proceso centruotumo, operatyvumo, ekonomiškumo bei draudimo piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis principais. Draudimo pateikti naujus įrodymus ribojimas atitinka modernaus civilinio proceso tikslą ir tendencijas: prioritetą teikiamas šalių sutaikymui vietoje materialiosios tiesos nustatymo.

LITERATŪRA

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
4. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1995 m. vasario 27 d. rekomendacija Nr. R(95)5 „Dėl apeliacijos sistemų ir procedūrų civilinėse bei komercinėse bylose įvedimo ir jų funkcionavimo tobulinimo”.
5. Vokietijos civilinio proceso kodeksas (vok. Zivilprozessordnung. Priimtas 1877 m. Aktualizacija 21.05.2007).

Teismų praktika

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. *Breechan group p.l.c. v. I.Kalinin* 3K-3-1103/2003.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. *E.Mamedovas v. UAB „Mindija“* 3K-3-371/2005.
8. Europos žmogaus teisių teismo sprendimas byloje *ANNONI DI GUSSOLA, DEBORDES, OMER v. FRANCE* – 31819/96;33293/96 [2000] ECHR 570 2000 m. lapkričio 14 d. (sprendimo 48 punktą).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2002 kovo 14 d. // *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 28-1003.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas // *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 7-254.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas // *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 11-410.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 rugsėjo 21 d. // *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3957, atitaisymas – 2006, Nr. 127.

Mokslinė literatūra

13. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė: II tomas vadovėlis, Vilnius: Justitia, 2003.
14. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės, Vilnius: Justitia, 2002.
15. Ambrasaitė G. Apeliacinio proceso prielaidos // *Jurisprudencija* 1, 2006, t. 79.
16. Mikelėnas V. Įrodymų pakankamumo problema civiliniame procese. Civilinio proceso pirmosios instancijos teisme reforma Baltijos jūros regiono valstybėse ir centrinėje Europoje. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005.
17. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos. Nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai, Vilnius, 2007.

Bron Michail
Vilnius University

Salomėja Zaksaitė
Law Institute

THE RIGHT TO APPEAL AS FUNDAMENTAL CONSTITUTIONAL RIGHT

Summary

In this article the right to appeal is analyzed. Although it may be possible to state that Constitutional Court of the Republic of Lithuania recognized this right as fundamental constitutional right and a part of a right to trial, the restrictions of said right do not contradict its constitutionality. The question of excessive workload in courts, as well as an overtasking must be considered as a whole. The model of restricted appeal, which is entrenched in the code of civil procedure, is based upon proportionality, necessity in democratic society and the principles of concentricity, expedition and prohibition to abuse procedural rights. The limited appeal also corresponds to the modern tendencies of civil process: conciliation rather than settling the material truth.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2007 m. spalio 17 d.